

පරමාදර්ශී උපාසක උපාසිකා වර්ත හඳුනා ගනිමු

සුදත්ත (අනේපිඬු) සිටුතුමා

සුදත්ත සිටුතුමා බුදුසසුනේ අග්‍ර දායකයා ය. සැවැත්නුවර විසූ මහා ධනවතෙකු වූ එතුමා අනාථ වූ අසරණයන්ට ආහාරපානාදිය සපයා බොහෝ උදව් උපකාර කළේ ය. එම නිසා එතුමා අනාථපිණ්ඩික යන අන්වර්ථ නාමයෙන් ජනතාව අතර වඩාත් ප්‍රකට විය. එතුමාට මහා සුභද්‍රා, වුල්ල සුභද්‍රා හා සුමනා නමින් දියණිවරුන් තිදෙනෙකු හා කාල නමින් එක් පුතණු කෙනෙක් වූහ. සුදත්ත සිටුතුමා බෞද්ධයෙකු බවට පත්වීම අසිරිමත් කතා පුවතකි.

දිනක් සුදත්ත සිටුවරයා කිසියම් කාර්යයක් සඳහා රජගහනුවරට පැමිණියේ ය. රජගහනුවර සිටුමාලිගය බලා ගිය ඔහුට එදින එහි කිසියම් කලබලකාරී ස්වභාවයක් දක්නට ලැබුණි. ඊට හේතුව කවරේදැයි එතුමා රජගහනුවර සිටාණන්ගෙන් විමසී ය. එහි දී දැන ගැනීමට ලැබුණේ හෙට දිනයෙහි සිටුමැදුරේ බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රමුඛ සංඝ රත්නය විෂයෙහි දානයක් පිරිනැමීමට කටයුතු සුදානම් වන බව යි. බුදුරජාණන් වහන්සේ ලොව පහළ වී වැඩ සිටින බව සුදත්ත සිටුතුමා ඒ වනතුරු ම නොදන්නේ ය. එයින් “බුද්ධ” යන වචනය ඇසීමෙන් ම විස්මයට පත් වූයේ ය. බුද්ධ යන වචනය ඇසීමත් දුර්ලභ බව පැවසූ හේ එම බුද්ධෝත්තමයාණන් වහන්සේ දක්නට දැන්ම ම යා හැකි දැයි විමසී ය. එවිට රජගහනුවර සිටුවරයා ප්‍රකාශ කළේ දැන් රාත්‍රිය බැවින් හෙට දින උදෑසනින් ම බුදුරදුන් හමුවන ලෙස යි. එබැවින් හිමිදිරි පාන්දර ම බුදුරදුන් දැකීමට යන්නෙමි යි, සිතා සිටුතුමා නින්දට ගියේ ය. රාත්‍රිය පහන් වී ඇතැයි සිතා තෙවරක් ම නින්දෙන් අවදි වූ සුදත්ත සිටුතුමා තෙවැනිවර බුදුරදුන් දැකීම පිණිස පිටත්ව ගියේ ය. ඉතා අලුයම සිටුවරයා සීත වනයට පිවිසියේ ය. සක්මනෙහි යෙදී සිටි බුදුරජාණන් වහන්සේ සිටුවරයා සීත වනයට පිවිසෙනු දුරදී ම දුටු සේක. දැක “සුදත්ත මෙහි එන්නැ” යි, ඇමතු සේක. බුදුරදුන් මාගේ නමින් ම අඬගසති යි, සිටුවරයා වඩාත් සතුටට පත් විය. ඉක්බිතිව බුදුරදුන්ගේ සිරිපා පියුම මත හිස තබා වැඳ “ඔබවහන්සේ පෙර දින සුවසේ සැතපුණු සේක් දැ” යි, විමසී ය.

එහි දී බුදුරදුන් දුන් පිළිතුර වූයේ “කෙලෙස් නැසූ සිතේ ගිනි නොමැති, සියලු දුක් දුරු කළ උතුමෝ සුවසේ සැතපෙති” යන්න යි. එම වචනය ඇසීමෙන් ම පෙර කළ පින් ඇති සිටුතුමා සෝවාන් විය. එසේ ම තමා දිවි ඇතිතාක් තෙරුවන් සරණගිය උපාසකයෙකු ලෙස පිළිගන්නා ලෙස ද ඉල්ලී ය. ඉමහත් චිත්ත සන්තෝෂයට පැමිණි සිටුතුමා සැවැත්නුවර වැඩමවා වස් වසන ලෙස ද බුදුරජාණන් වහන්සේට ආරාධනා කළේ ය.

ඉක්බිති සිටුවරයා පෙරළා සැවැත්තුවරට පැමිණියේ ය. එහි විසූ ජේත නම් කුමරු ගේ උයන කහවණු දහඅට කෝටියක් ගෙවා මිළ දී ගත්තේ ය. තවත් දහඅට කෝටියක් වියදම් කොට විහාර, සෙනසුන්, උවටැන්හල්, වැසිකිළි, කැසිකිළි, සක්මන්මළ යනාදිය ද ඉදි කරවී ය. එය ජේතවනාරාමය ලෙස නම් කළ අතර එම මහා විහාරය මහල් සතකින් යුක්ත වූ බව ද සඳහන් වේ. තවත් කහවණු දහඅට කෝටියක් වියදම් කොට විහාරය

සඟසතු කොට පූජා කිරීමේ උත්සවය පැවැත් වී ය. මෙම ජේතවනාරාම පූජාව වෙනුවෙන් සිටුතුමා පනස් හතර කෝටියක් වියදම් කළේ ය. බුදුරජාණන් වහන්සේ සම්බුද්ධ පරිනිර්වාණය දක්වා ගත කළ වස් සතළිස් පහෙන් වස් දහඅටක් ම වැඩ වාසය කළේ අනේපිඬු සිටුතුමා කළ මෙම ජේතවනාරාමයේ ය. මේ නිසා ම සැවැත්තුවර නිදාන කොට (සාවත්ථි නිදානං) ත්‍රිපිටකයේ එන සූත්‍ර දේශනා බොහොමයක් දේශනා කොට තිබේ.

අනේපිඬු සිටුතුමා දිනකට දෙවතාවක් බුදුරදුන් හමුවට ගොස් බුද්ධෝපස්ථානය සිදු කළේ ය. එහෙත් ඒ කිසිදු අවස්ථාවක එතුමා බුදුරදුන්ගෙන් ප්‍රශ්න විමසීමට උනන්දු නොවූ බව කිය වේ. සිටුතුමා එසේ කළේ උන්වහන්සේ වෙහෙස ගැන්වීමට ඇති නොකැමැත්ත නිසා ය. දන්දීම වෙනුවෙන් ම සේදූ අත් ඇතිව සිටි එතුමා දිනපතා දන්දීමට ස්වකීය නිවසෙහි ආසන පන්සියයක් සුදානම් කොට තැබූ බව කිය වේ. සැදහැති බෞද්ධයෙකු වූ එතුමා ධනෝපායනය නොකරමින් ධන විසර්ජනය ම සිදු කළේ ය. ස්වකීය ශක්ති ප්‍රමාණයෙන් බුද්ධ ප්‍රමුඛ මහා සංසරත්නයට දන්දීම නොකඩවා සිදු කළේ ය. දන්දීම වැලැක්වීමට යම් ඉෂ්ටකාමී දේවතාවෙකු උත්සාහ කළ බවත් එම දේවතාවා පසුව සිය මාලිගයෙන් ඉවත් කිරීමට සිටුවරයා ක්‍රියා කළ බවත් බෞද්ධ සාහිත්‍යයේ සඳහන් වේ. එය සිටුතුමා තුළ පැවති දානය සඳහා වූ නැඹුරුතාව තහවුරු වන සාධකයකි.

ස්වකීය දරුවන් සිව්දෙනා අතරින් කාල නම් වූ පුත්‍රයා පමණක් බුදුරදුන්ගේ ඇසුරට යොමු කරවීමට සිටුතුමා අසමත් විය. එයට සමාසක් උපායක් යෙදූ සිටුතුමා විහාරයට ගොස් එක් බණ පදයක් ඉගෙනගෙන පැමිණියහොත් කහවණු සියයක් ඔහුට ලබා දෙන බවට පොරොන්දුවක් ලබා දුණි. ඒ අනුව කාල එක් බණ පදයක් අසා එය මතකයේ රැඳුණු විගස විහාරයෙන් වහා පිටත් වීමේ අරමුණින් පිරිස් කෙළවර සිට බණ ඇසී ය. දේශනාව අවසන් වනතුරු එක් බණ පදයක්වත් ඔහුගේ මතකයේ නොරැඳෙන අධිෂ්ඨානයෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ ධර්මය දේශනා කළහ. එබැවින් දේශනාව අවසන් වනතෙක් එක බණ පදයක් වත් මතකයට ගැනීමට කාල සිටුපුතුව නොහැකි විය. ඉතා උනන්දුවෙන් බණ ඇසූ නිසා ඔහු දේශනාව අවසානයත් සමඟ සෝවාන් ඵලයෙහි පිහිටියේ ය.

මේ අනුව මුළු සිටුපවුල ම බුදුදහමෙන් ලද ආලෝකය ඔස්සේ තෙරුවන් සරණ ගිය සැදහැතියන් වීමටත් අධිගමයන්ට පත්වීමටත් ප්‍රධාන හේතුව නම් අනේපිඬු සිටුතුමා තුළ පැවැති අවල ශ්‍රද්ධා ගුණය යි. ප්‍රථම බෝධිචෝලණ පින්කම ද මෙතුමාගේ මූලිකත්වයෙන් ජේතවනාරාම භූමිය තුළ සිදු කෙරිණි. සිටුතුමා ස්වකීය ජීවිතාවසානයෙහි මියගොස් ඉපදුණේ අනාථපිණ්ඩික නම් දිව්‍යපුත්‍රයෙකු ලෙස යි. දෙව්ලොව සිට සෝවාන් වූ දෙවියෙකු ලෙස පැමිණ හෙතෙම නිරන්තරව ජේතවනාරාමය ප්‍රදක්ෂිණා කළේ ය.

විසාධා උපාසිකාව

සොළොස් මහා ජනපද අතර අංග ජනපදය එක් කුඩා රාජ්‍යයකි, ධනාත්මය එහි ප්‍රධාන සිටුවරයා ය. ඔහුගේ භාර්යාව වූයේ සුමනා සිටුවේදිය යි. එම දෙපළ ම තෙරුවන් සරණ ගිය ඉතා සැදැහැනියෝ වූහ. ඔවුන්ගේ දියණිය විසාධා නම් වූවා ය. ඇය ස්වකීය මව හා පියා සේ ම තෙරුවන් සරණ ගොස් සිටි අතර දිනක් බුදුරදුන්ගෙන් බණ අසා සෝවාන් තත්ත්වයට ද පත් වූවා ය. ඇය ඒ වනවිට පසු වූයේ සත් හැවිරිදි වියේ ය. දෙමව්පියන්ගේ හා ඤාතීන්ගේ අපමණ ගෞරවාදරය ලබමින් විනීත ගති ඇතිව පංචකලාණයෙන් යුතු කුල කාන්තාවක් ලෙස ඇය වර්ධනය වූවා ය.

මේ අතර සැවැත්නුවර මිගාර සිටුවරයා තම පුත් පූර්ණවර්ධන කුමරුට සුදුසු කුමාරිකාවක සොයමින් සිටියේ ය. හේ විසාධාවන් ගැන අසා ඇයගේ යහගුණයන් හා සුරූපී බව සලකා විවාහයට කටයුතු සූදානම් කළේ ය. එහි දී ධනාත්මය සිටුවරයා ස්වකීය දියණියට විවාහ දිවිය සාර්ථක කරගැනීම සඳහා අවශ්‍ය වන අවවාද දහයක් ලබා දුනි. ඒවා සහ ඒවායින් කියවෙන අදහස් මෙසේය.

01. ඇතුළත ගිනි පිටත නොදෙන්න,
ගෘහාශ්‍රිත ප්‍රශ්න පිටට නොකියන්න.
02. පිටත ගිනි ඇතුළට නොගන්න.
බාහිර ප්‍රශ්න ගෙදරට නොගන්න.
03. දෙන අයට දෙන්න
ණයට ලබා ගත් දේ නැවත දෙන අයට දෙන්න.
04. නොදෙන අයට නොදෙන්න.
ණයට ලබාගත් දේ නැවත නොදෙන අයට නොදෙන්න.
05. දෙන අයටත් නොදෙන අයටත් දෙන්න.
ඤාතීන්ටත් යාවකයන්ටත් ආපසු බලාපොරොත්තු යමක් නැතිව දෙන්න.
06. සුවසේ හිඳින්න.
වැඩිහිටියන් එනවිට නොනැගිටිය යුතු තැන හිඳගන්න.
07. සුවසේ හිඳ අනුභව කරන්න.
කාටත් ආහාර ලැබුණු බව දැන අනුභව කරන්න.
08. සුවසේ සැතපෙන්න.
දොරගුළු පරීක්ෂාකොට කාටත් පසුව නින්දට යන්න.
09. ගිනි පිරිමසන්න.
නැන්දා සහ මාමාත් සැමියාත් ගිනි සේ සලකා අතපසුවීමිච්චිත් වළකින්න.
10. ඇතුළත දෙවියන් පුදන්න.
නැන්දා සහ මාමාටත් සැමියාටත් දෙවියන්ට සේ ගරු කරන්න. යනුයි.

මෙම අවවාද එදා විසාධාවට සේ ම වත්මන් දියණිවරුන්ට ද එක සේ ගැලපෙන බව මනාව පෙනෙයි.

විවාහයෙන් පසු විසාධාවන්ගේ යහපත්කම් පිළිබඳ අවබෝධ කර නොගත් ඇයගේ මාමණ්ඩිය වූ මිඟර සිටුවරයා ඇය කෙරෙහි ක්‍රියා කළේ කෝපයෙන් යුක්තව යි. ඊට හේතුව ඇතැම් ක්‍රියාකලාපයන් හා භාවිතාවන් ඔහු වැරදියට තේරුම් ගැනීම යි. විසාධාවන්ගේ පියා ඇයට ලබාදුන් පූර්වෝක්ත අවවාද පිළිබඳ ව ද ඔහු සැක උපදවා ගත්තේ ය. මිඟර සිටුවරයා නිගණ්ඨ ශ්‍රාවකයෙකු විය. එහෙත් හේ පසුව කරුණු නිවැරදිව තේරුම් ගත්තේ ය. තෙරුවන් මුල් කරගත් පින්කම් නිවසේ දී ම සිදු කිරීමට විසාධාවන්ට අවසරය ද ලබා දුන්නේ ය. මේ අතර දිනක් බුදුරජාණන් වහන්සේ සිටුමැදුරේ දී දේශනා කළ ධර්මය අසා මිඟර සිටුතුමා සෝවාන් තත්ත්වයට පත් වූයේ ය. තමා නිවැරදි මගට යොමු කළ විසාධාවන් කෙරෙහි පැහැදුනු ඔහු එතැන් පටන් ඇය ස්වකීය මව් තනතුරෙහිලා සලකන්නට විය. විසාධාව “මිඟරමාතාව” ලෙස ප්‍රකට වූයේ එතැන් සිට යි.

විසාධා සිටු දියණියගේ පුරාකෘත පුණ්‍ය මහිමයෙන් දෙමව්පියන් ගෙන් ඇයට අගනා ආහරණයක් උරුම වුණි. රනින් නිමවා මැණික් එබ්බ වූ එය “මහාලතා පසාදනය” හෙවත් “මේළ පළඳනාව” නම් විය. දිනක් අතපසුවීමකින් ඇය එය බණමඩුවේ තබා ගියා ය. එය අනඳ තෙරුන් වහන්සේ සුරක්ෂිත කොට ලබා දුන්න. එහෙත් හික්ෂු සංඝයා අතට පත් වූ දෙයක් නිසාවෙන් විසාධාව එය නැවත ගැනීමට මැලි වූවා ය. කභවණු විසිහත් කෝටියකට මිල කොට එය විකුණා එම මුදලෙන් නව කෝටියක් වටිනා භූමි භාගයක් මිල දී ගත්තා ය. එහි තවත් නව කෝටියක් වියදම් කොට අගනා විහාරයක් ඉදි කර වූ එතුමිය එය සගසතු කොට පිදීමේ පින්කම පැවැත්වූයේ තවත් නව කෝටියක් වියදම් කිරීමෙනි. එම විහාරය නගරයට පූර්ව දිශාවේ වූ බැවින් “පූර්වාරාමය” නම් විය. එසේ ම “මිඟරමාතු ප්‍රාසාදය” ලෙස ද හැඳින්විණ. බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙහි වස්කාල සයක් වැඩ සිටිය හ.

සෝවන් ඵලලාභී මහෝපාසිකාවක වූ විසාධා සිටුදේවිය දිනකට දෙවතාවක් විහාරයට ගියා ය. උදෑසන යනවිට එම අවස්ථාවට ගැලපෙන ලෙසත්, සවස් කාලයේ නම් එම අවස්ථාවට ගැලපෙන ලෙසත්, යමක් රැගෙන යාමට එතුමිය අමතක නො කළා ය. සාමණේර හිමිවරු එතුමිය පැමිණෙනු දැකීම ඉතා උනන්දුවෙන් බලාපොරොත්තුව සිටියහ. එතුමිය කුඩා හිමිවරුන් කෙරෙහි ක්‍රියා කළේ අපමණ මව් සෙනෙහසිනි. දාරක සෙනෙහස උතුරා ගිය මවක් වූ එතුමිය දු පුතුන් විසි දෙනෙකු මෙලොවට ජනිත කළා ය.

වස් වසන හික්ෂුන් වහන්සේලාට වැසිසළු පූජා කිරීමට අනුමැතිය හිමිවන්නේ විසාධා සිටුදේවියගේ ඉල්ලීමකට අනුව බව විනය පිටකයෙහි දැක් වේ. එසේ ම හික්ෂුණින් වහන්සේ සම්බන්ධ විනය ගැටලුවල දී ඒවා විසඳීමේ ප්‍රධානත්වය හිමි වූයේ ද විසාධා මහෝපාසිකාවට ය. බුදුසසුනේ අග්‍රදායිකාව වූ විසාධා සිටු දේවිය ශාසනයේ උන්නතිය වෙනුවෙන් අනුපමේය දායකත්වයක් දැක් වූ උත්තමාවියකි.

අනගාරික ධර්මපාලතුමා

දහනව වෙනි සියවසේ මැද භාගය වනවිට ශ්‍රී ලාංකික බොහෝ දෙනා තුළ රට, ජාතිය හා ආගම පිළිබඳ වූ අභිමානයක් ආදරයක් බොහෝ සෙයින් ම යටපත් වී තිබුණි. දීර්ඝ කාලයක් ශ්‍රී ලංකාද්වීපය පෘතුගීසි, ලන්දේසි සහ ඉංග්‍රීසි ජාතිකයන්ට යටත්ව යටත් විජිතයක් ලෙස පැවතීම එයට හේතුව යි. එකල ඇතැම් බෞද්ධයෝ තමන් බෞද්ධ යැයි කීමට පවා ලජ්ජා වූහ. විදේශීය පාලනයක් පැවති අප ශ්‍රී ලංකාව තුළ බුද්ධාගම ඇදහීම සේ ම දේශීය නම් ගම් භාවිත කිරීම පවා සම්ච්චලයට ලක් කෙරිණි. ක්‍රිස්තියානි ආගම වැළඳගත් අයට රජයේ උසස් තනතුරු මෙන් ම යම් යම් ගරු නම්බුනාම ප්‍රදානය කෙරිණ. මේ නිසා ස්වකීය ආගම මෙන් ම සිංහල නම් ගම් හා සිරිත් විරිත් පවා බැහැරකොට ක්‍රියා කිරීමට බොහෝ සිංහලයෝ පෙළඹුණහ. බෞද්ධාගමික ක්‍රියාවන්හි නිරතවූවෝ ඒවා ඉතා රහසිගතව සිදු කළ හ. හික්ෂුන් වහන්සේලාට දන්දීම ආදී දේ සිදු කළහොත් දඩ ගැසීම වැනි නීති පවා එකල සම්මත ව පැවතිණ. එබැවින් සැදැහැවත්හු ස්වකීය ආරක්ෂාව ද සලසා ගනිමින් දන්දීම් ආදිය ඉතා රහසිගතව සිදු කළහ.

මෙසේ අපේක්ෂා හංගත්වයෙන් හා ආත්ම විශ්වාසයෙන් තොරව ජීවත් වූ සිංහල ජනතාවට එම පරගැති වහල් භාවයෙන් මිදී නිදහස්ව, නිවහල්ව ජීවත්වීමට යෝග්‍ය පසුබිම සකස් කරදීමට සමත් අභිත විරත්වයක් ජන්මයෙන් ම උරුම කරගෙන සිටි ශ්‍රේෂ්ඨ ලංකා පුත්‍රයෙක් වර්ෂ 1864 සැප්තැම්බර් මස 17 වෙනි දින ජන්මලාභය ලැබීය. ජාතියේ පිනින් පහළ වූ එම උදාර යුග පුරුෂයා අනගාරික ධර්මපාල ශ්‍රීමතාණෝ ය.

මාතර හිත්තැටියේ දොන් කරෝලිස් හේවාචිතාරණ මැතිතුමාගේ හා මල්ලිකා ධර්ම ගුණවර්ධන මැතිණියගේ ජෝෂ්ඨ පුත්‍රත්නය වූ ධර්මපාලතුමාට දෙමව්පියන් තැබූ නම දොන් ඩේවිඩ් හේවාචිතාරණ යන්න යි. මෙතුමාට බාල එඩ්මන්, සයිමන්, වාර්ලිස්, යනුවෙන් සොහොයුරන් තිදෙනෙකු හා සොහොයුරියන් දෙදෙනෙක් සිටියහ. දොන් ඩේවිඩ් හේවාචිතාරණ වර්ෂ 1872 සිට 1874 දක්වා බැප්ටිස්ට් සිංහල පාසලේත් 1874 සිට 1876 දක්වා ශාන්ත බෙනඩික් විද්‍යාලයේත් 1876 සිට 1878 දක්වා කෝට්ටේ ක්‍රිස්තියානි විද්‍යාලයේත්, 1878 සිට 1883 දක්වා ශාන්ත තෝමස් විද්‍යාලයේත් අධ්‍යාපනය ලැබුවේ ය. එම විද්‍යාස්ථානවල ඉගැන්වූයේ ක්‍රිස්තියානි ධර්මය යි. ඒ නිසා ම එකී ධර්මය ඉගෙනීමටත්, එහි එන ගීතිකා ගැයුමටත් ඔහුට සිදු විය. මෙසේ ඉගෙනුම ලබන අතරතුර දෙමව්පියන් ගේ තිබූ ධාර්මික බව නිසා ම ඔවුන්ගේ මාර්ගෝපදේශකත්වයෙන් පොහොය දිනවල විහාරස්ථානයට ගොස් උපෝසථ අෂ්ටාංගසීලය සමාදන්වීම ද හෙතෙම ඉතා උනන්දුවෙන් සිදු කළේ ය. පූජ්‍ය හික්කඩුවේ ශ්‍රී සුමංගල හිමි, පූජ්‍ය මීගෙට්ටුවත්තේ ගුණානන්ද හිමි, පූජ්‍ය හෙයියන්තුඩුවේ දේවමිත්ත හිමි යන ධර්මධර තෙරවරුන්ගේ ඇසුරෙන් බුද්ධ ධර්මය හා බෞද්ධ වත්පිළිවෙත් පිළිබඳ ව හෙතෙම උසස් අවබෝධයක් අත්කරගෙන සිටියේ ය. මෙම විහාරස්ථාන හා පැවති සමීප ඇසුර ඔහුගේ ජීවිතය වෙනස් මගකට යොමු කරවීමට මංපෙත් විවර කළේ ය.

ලංකාවේ ඉපදුණ සිංහලයන් විදේශීය භාෂා හා ක්‍රිස්තියානි ධර්මය ඉගෙනගෙන පරගැති වහල් මානසිකත්වයක් ගොඩනගාගෙන හික්ෂුන් වහන්සේලාටත් බුදුදහමටත්

වෝදනා කරමින් බුදුදහමේ අඩු ලුහුඬුකම් ඇති බව පෙන්වාදෙමින් නිර්දය ලෙස විවේචනය කිරීම මෙකල ප්‍රසිද්ධියේ ම සිදු කෙරිණි. ඒ පිළිබඳ වූ බෞද්ධ හා අබෞද්ධ වාද විවාද රාශියක් ද තැනින් තැන පැවතිණ. පංචමහාවාද ලෙස වඩාත් ප්‍රකටව ඇත්තේ එම ප්‍රධාන වාද පහ යි. මේ අතර වර්ෂ 1873 දී ඇති වූ පානදුරාවාදය එකල වඩාත් ප්‍රසිද්ධියක් ඉසිලී ය. වාදිහසිංහ මිගෙට්ටුවත්තේ ගුණානන්ද නාහිමියෝ වාදයෙහි පැවති මනා දක්ෂතාව නිසා ම ක්‍රිස්තු භක්තිකයන් හා තෙදිනක් වාදකොට ඔවුන්ගේ සියලු තර්ක බිඳ හෙළා පරාජයට පත් කළහ. පානදුරාවාදය ආදී වාදවලින් ලංකාවේ බෞද්ධයන් ජයග්‍රහණය කළ ඓතිහාසික පුවත ලංකාවේ පමණක් නොව ලෝකය පුරා ම ජනමාධ්‍ය ඔස්සේ ප්‍රචාරය කෙරිණි. එහි මාහැඟි ප්‍රතිඵලයක් වූයේ ඇමෙරිකානු ජාතික කර්නල් හෙන්රි ස්ටීල් ඕල්කට්තුමා, බ්ලැවුට්ස්කි මැතිනිය නම් වූ රුසියානු ජාතික කාන්තාවක සමග ලංකාවට පැමිණීම යි.

එවැනි පසුබිමක් යටතේ ලංකාවට සැපත් ඕල්කට්තුමා ගාල්ල විජයානන්ද පිරිවෙන් විහාරස්ථානයේ දී තිසරණ සහිත පන්සිල් සමාදන්ව බුදුදහම වැළඳ ගත්තේ ය. ඉක්බිතිව ලංකාවේ දේශනිතෙමි ශාසනමාමක පිරිස් සමග එකතුව “පරම විඥානාර්ථ බෞද්ධ සංගමය” ස්ථාපිත කළේ ය. “සරසවි සදරැස” නම් පුවත්පත ආරම්භ වූයේ ද එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස යි. තැනින් තැන සිදු කළ ඕල්කට්තුමාගේ දේශන අසා ඒ කෙරෙහි බෙහෙවින් ම ප්‍රසාදයට පත් ඩේවිඩ් තරුණයා දිගින් දිගට ම එතුමා සමග එක්ව ජාතික ආගමික කාර්යයන් හි නිරත වූයේ ය. වෙසෙසින් රටේ ඒ ඒ ප්‍රදේශයන්හි ගමන් කරමින් ඕල්කට්තුමා ඉංග්‍රීසි භාෂාවෙන් සිදු කළ දේශන එතුමා සිංහල භාෂාවට පරිවර්තනය කළේ ය. මෙතැන් පටන් “ඩේවිඩ්” යන විදේශීය නම ඉවත් කොට “අනගාරික ධර්මපාල” යන බෞද්ධ නම භාවිත කිරීමට එතුමා තීරණය කළේ ය.

ඕල්කට්තුමාගේ අනගාරික ධර්මපාලතුමා ප්‍රමුඛ මෙම සත්පුරුෂ විද්වත් පිරිස අප රටේ දරුවන්ට මිෂනාරි අධ්‍යාපනය වෙනුවට බෞද්ධ අධ්‍යාපනයක් ලබාදිය යුතු ය, යන අරමුණ ඇතිව ක්‍රියා කළහ. ඒ වෙනුවෙන් රටේ විවිධ ප්‍රදේශවල විශේෂ රථයකින් ගමන් කරමින්, එම රථයේ ම රාත්‍රිය නිදා ගනිමින් රටේ ජනතාව දැනුවත් කිරීමට කළ කැප කිරීම ඉතා විශිෂ්ඨ ය. මෙකී රථයේ “ගෙරි මස් නොකව්” යනුවෙන් ලොකු අකුරින් සඳහන් කොට තිබිණ. ගවමස් කෑමට හා සුරා පානයට දැඩි ලෙස විරුද්ධව ක්‍රියා කළ ධර්මපාලතුමාගේ දේශන ඉතා දැඩි ස්වරයක් ගත්තේ ය. ඒ සිතේ පැවති දරුණු ස්වභාවයක් නොව අපේ බෞද්ධාගමටත්, ජාතියටත් තිබූ අව්‍යාජ අවංක භක්තිය හා ගෞරවය යි. මෙසේ කල්යාණ ම ඕල්කට්තුමා සමග එක්ව මිෂනාරීන්ගේ නොමනා අධ්‍යාපනය වෙනුවට බෞද්ධ දරුවන්ට යෝග්‍ය අධ්‍යාපනයක් ලබාදීමේ උදාරාධ්‍යාසයෙන් “ඉරිදා පාසල්” ආරම්භ කළේ ය. අද කොළඹ ආනන්ද විද්‍යාලය නමින් ප්‍රකටව ඇත්තේ එසේ ආරම්භ කළ ඉරිදා පාසලකි. පරම විඥානාර්ථ සමාගම මගින් කෙටි කලක් තුළ පාසල් 50කටත් වැඩි ප්‍රමාණයක් ආරම්භ කරන ලදී. අප රටේ දරුවන්ට සිංහල බෞද්ධ අධ්‍යාපනයක් ලැබීමේ හිමිකම උරුම වූයේ ඒ අනුව යි.

වරෙක අනගාරික ධර්මපාලතුමාට ජපන් ජාතික හික්සන් වහන්සේ නමක සමග දඹදිව වාරිකාවක යාමට අවස්ථාව උදා විය. ඒ බෞද්ධයන්ගේ පරම වාසනා මහිමයකට ය. ඒ වනවිට “මහන්තා” නම් හින්දු පූජකයෙක් බුද්ධගයා භූමිය අත්පත් කරගෙන එය ස්වකීය අණසක යටතේ පාලනය කරගෙන ගියේ ය. එදා සම්මතව පැවතියේ එම බුද්ධගයා

භූමිය බෞද්ධයන්ට නොව හින්දුන්ට අයිති දෙයක් බව යි. මේ පිළිබඳ දැඩි සේ කම්පාවට පත් ධර්මපාලතුමා “කවදා හෝ මා මේ බුද්ධගයාව බේරා ගන්නවා” යන අධිෂ්ඨානය ඇතිකර ගත්තේ ය. එහි මාහැඟි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස “සිංහලයීනි, නැගිටිවු. බුද්ධගයාව බේරා ගනිවු” යන ආදර්ශ පාඨය මගින් සිංහලයන් පුබුදුවා ලෝකවාසී බෞද්ධයන්ගේ ද සහාය ලබාගෙන දැඩි පරිශ්‍රමයක් දරා දඹදිව බුද්ධගයාව ප්‍රමුඛ සෙසු සිද්ධස්ථානයන්හි උරුමය බෞද්ධයන්ට ලබා ගැනීමට අවශ්‍ය නීතිමය කටයුතු සම්පූර්ණ කළේ ය. එතුමාගේ එම අත්‍යුදාර සේවාවට පින් සිදු වන්නට අද අප සේ ම ලෝකවාසී බෞද්ධ ජනතාවන් නිදහසේ ගොස් දඹදිව සිද්ධස්ථාන වන්දනා කරති. එතුමා පහළ නොවන්නට බුද්ධගයාව නාමයේම බවට පත්වනු නො අනුමාන ය.

ලෝකවාසී සියලු බෞද්ධයන්ට ධර්මය ප්‍රචාරය කොට හැරීමේ උදාර පරමාර්ථයෙන් ධර්මපාලතුමාගේ මූලිකත්වයෙන් එංගලන්තයේ ලන්ඩන් බෞද්ධ විහාරය, කල්කටාවේ ධර්ම රාජක මහා විහාරය, බරණැස මූලගන්ධකුටි මහා විහාරය, බුද්ධගයාවේ හා මදුරාසියේ බෞද්ධ විශ්‍රාම ශාලා ආදී බොහෝ දේ ඉදි විය. එතුමා බොහෝ රටවලට ගොස් හරවත් දේශන පවත්වා බෞද්ධයන්ගේ ධර්මඥානය දියුණු කරවී ය. ස්වකීය දිවිමගේ 57 වෙනි වියට සැපත් වර්ෂ 1931 දී එතුමා අනගාරික ගිහි භවතෙකු ලෙස අවසන් දේශනය සිදු කළේ මාලිගාකන්දේ විද්‍යාදාය මහ පිරිවෙණේ දී ය. පසුව “සිරි දේවමිත්ත ධර්මපාල” නමින් ප්‍රවෘත්තාවයට පත් එතුමා දඹදිව බලා ගමන් ගත්තේ ය. වර්ෂ 1933 ජනවාරි 16 වැනිදා උපසම්පදාව ද ලැබී ය. ඉක්බිතිව සමස්ත බෞද්ධ ලෝකයා ම අප්‍රමාණ සංවේග යට පත් කරමින් වර්ෂ 1933 අප්‍රේල් මස 29 වෙනිදා සිරි දේවමිත්ත ධර්මපාල හිමියෝ මනා සිහිනුවණින් යුක්තව අපවත් වී වදාළහ. උන්වහන්සේගේ අවසාන ප්‍රාර්ථනාව වූයේ, “සම්බුදුසසුන බේරා ගැනීමට තවත් විසි පස් වතාවක් මේ දඹදිව ඉපදේවා” යන්න යි.

සිය ජීවිතයේ ළාබාල අවධියේ පටන් ම සිල් සමාදන් වෙමින්, විහාරස්ථාන ඇසුරු කරමින්, මැනවින් දහම් අධ්‍යාපනය ද ලබා සිය ජාතිය අවදි කරමින් සසුන පුබුදුවා ධර්මාලෝකය විහිදුවාලූ ලෝ ප්‍රකට කීර්තිධර අතිශ්‍රේෂ්ඨ මහෝත්තමයෙකු වූ අනගාරික ධර්මපාල ශ්‍රීමතාණන්ගේ අත්‍යුදාර චරිතය ගිහි - පැවිදි අප සැමට ආදර්ශවත් ය.

අභ්‍යාස

01. සුදත්ත සිටුතුමා බුදුසසුනේ අග්‍ර දායකයා ලෙස පත් වූ ආකාරය පිළිබඳ කෙටි ධම්ම චිත්තාවක් ඉදිරිපත් කරන්න.
02. ධනංජය සිටුතුමා විශාඛාවට දුන් ඔවදන් සහ එහි තේරුම් පිළිවෙළින් මතකයෙන් කියන්න.
03. වර්තමාන ජාතික ආගමික පුනරුදය උදෙසා අනගාරික ධර්මපාලතුමාගෙන් වූ මෙහෙය පිළිබඳ කෙටි රචනයක් ලියන්න.